

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ»

ANALYSIS OF CONTEMPORARY SCIENTIFIC APPROACHES TO DEFINING THE CONCEPT OF "PSYCHOLOGICAL READINESS OF THE INDIVIDUAL"

У статті здійснено теоретичне обґрунтування змісту психологічної готовності особистості до професійної діяльності. На основі аналізу наукових праць українських та зарубіжних дослідників розглянуто різні підходи до розуміння феномену «психологічна готовність». З'ясовано, що психологічна готовність є системним утворенням, яке містить дві взаємопов'язані підсистеми – тривалу (стійку) та короткочасну (тимчасову) готовність, кожна з яких має власну структуру й функціональне призначення. Тривала готовність охоплює систему особистісних якостей, ціннісних орієнтацій, мотивів і настанов, які забезпечують стабільну спрямованість індивіда на професійну діяльність. Короткочасна готовність, навпаки, проявляється як мобілізаційний стан, що активізує психічні процеси та ресурси для досягнення мети в конкретній ситуації.

Узагальнення сучасних наукових підходів дало змогу виокремити чотири основні концептуальні орієнтири у вивченні психологічної готовності до професійної діяльності: особистісний, діяльнісний, функціонально-динамічний та суб'єктно-вчинковий. Кожен із них розкриває власні акценти в структурі феномену, підкреслюючи роль мотиваційних, когнітивних, емоційно-вольових та соціально-комунікативних компонентів.

Результати проведеного теоретичного аналізу дали змогу визначити психологічну готовність особистості до професійної діяльності як інтегральну характеристику, що поєднує мотиваційно-ціннісну сферу, систему знань, умінь і навичок, а також психічні процеси й властивості, які забезпечують ефективність і продуктивність професійної діяльності. Такий підхід дає змогу розглядати психологічну готовність не лише як стан, а і як динамічну властивість особистості, що формується в процесі професійного становлення й розвитку.

Ключові слова: психологічна готовність, військовослужбовець, професійна діяльність,

бойові умови, функціональна готовність, особистісна готовність.

The article provides a theoretical justification of the concept of psychological readiness for professional activity. Based on an analysis of scientific works by Ukrainian and foreign researchers, various approaches to understanding the phenomenon of "psychological readiness" are considered. It has been established that psychological readiness is a systemic formation that includes two interrelated subsystems – long-term (stable) and short-term (temporary) readiness, each of which has its own structure and functional purpose. Long-term readiness encompasses a system of personal qualities, value orientations, motives, and attitudes that ensure an individual's stable focus on professional activity. Short-term readiness, on the contrary, manifests itself as a state of mobilization that activates mental processes and resources to achieve a goal in a specific situation.

A synthesis of contemporary scientific approaches has made it possible to identify four main conceptual guidelines in the study of psychological readiness for professional activity: personal, activity-based, functional-dynamic, and subject-behavioral. Each of them reveals its own emphases in the structure of the phenomenon, highlighting the role of motivational, cognitive, emotional-volitional, and socio-communicative components.

The results of the theoretical analysis made it possible to define psychological readiness for professional activity as an integral characteristic that combines the motivational and value sphere, the system of knowledge, skills, and abilities, as well as mental processes and properties that ensure the effectiveness and productivity of professional activity. This approach allows us to consider psychological readiness not only as a state, but also as a dynamic property of an individual that is formed in the process of professional formation and development.

Key words: psychological readiness, serviceman, professional activity, combat conditions, functional readiness, personal readiness.

УДК 159.944

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.78.1.29>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Філіппський А.Ю.

ад'юнкт кафедри військової психології,
Національний університет оборони
України

ORCID ID: 0009-0008-3725-1643

Феномен психологічної готовності особистості до різних видів діяльності тривалий час перебуває в центрі наукової уваги та є предметом дискусій. Попри значний обсяг теоретичних і практичних напрацювань у сучасній психології, що стосуються сутності психологічної готовності, її різновидів, структури та ролі в діяльності особистості, ця тема й надалі зберігає свою актуальність для вітчизняних науковців, особливо в умовах російсько-української війни.

Над вивченням феномену «психологічна готовність особистості» працювали такі українські та зарубіжні вчені: П. Анохін, В. Алещенко, В. Воробйова, Ф. Генов, М. Д'яченко, І. Жданов, Л. Кандилович, Л. Карамушка, О. Кокун, О. Колесніченко, М. Корольчук, Т. Кучерява, Г. Ложкін, С. Максименко, Л. Мараховський, Я. Мацегора, С. Мул, М. Не-

щадим, Г. Нікітенко, Г. Олпорт, В. Осьодло, Н. Пенькова, В. Роменець, О. Сафін, В. Стасюк, В. Татенко, О. Тімченко, О. Туз, Д. Узнадзе, О. Хайрулін, О. Хміляр, Ю. Ширококов, В. Ягупов, О. Юркова та ін.

Аналіз результатів наукових досліджень свідчить про наявність певних суперечностей, зумовлених різними підходами до розуміння сутності психологічної готовності та психологічними особливостями різних видів професійної діяльності. Водночас більшість учених розглядають психологічну готовність як складне особистісне утворення (сукупність певних психологічних властивостей та станів особистості), яке є результатом тривалої професійної підготовки і забезпечує стійкість діяльності людини у визначеному середовищі [18].

Первинні витоки наукового осмислення цього феномену сягають концепції установки, запропонованої Дмитром Узнадзе (1886–1950), який визначав її як особливу форму психічної готовності до діяльності, що виникає на основі взаємодії потреб та зовнішніх впливів і випереджає усвідомлені дії [28]. На думку вченого, установка є неусвідомленою, але саме вона визначає характер подальшої поведінки особистості та забезпечує можливість мобілізувати ресурси у визначений час. Схожі думки знаходять своє відображення і в західній психології в концепції атитюду, яку Гордон Олпорт (1897–1967) визначав як психоневральний стан готовності, сформований на основі досвіду, що спрямовує поведінку індивіда відповідно до його цінностей та уявлень про світ [33].

Відомий учений-фізіолог Петро Анохін (1898–1974) у своїй теорії функціональних систем зауважував, що поведінкова діяльність організму організована не як простий рефлекс (стимул – реакція) на умови діяльності, а як система, що містить мотиви, прогноз результату, програму дії, нижчі ланки (ефектори) і механізми зворотного зв'язку. До програми майбутніх дій входить не лише план, а й оцінка значущості й цінності результату, а також емоційний компонент, який санкціонує успіх або неуспіх (тобто співвідношення акцептора й реального результату може супроводжуватися позитивними чи негативними емоціями). Коли фактичний результат «потрапляє» в межі очікувань – це може супроводжуватися емоційним «визнанням успіху», а якщо ні – емоційним дискомфортом, який стимулює корекцію [34]. Тобто «готовність до дій» – це не ригідний, а динамічний, адаптивний стан, який може змінюватися залежно від умов обстановки.

У дослідженнях О. Кокун, В. Мороз, І. Пішко, Н. Лозінська стверджують, що психологічна готовність до діяльності в бойових умовах – сукупність певних психологічних властивостей та станів особистості, яка містить особистісну та функціональну готовність [8].

О. Кокун вводить уточнення цього феномену та розглядає його як *«інтегративне особистісне утворення, яке складається з короточасної та тривалої готовності й забезпечує його психологічну придатність до діяльності в екстремальних умовах»* [7, с. 7].

Вивчаючи психологічну готовність майбутніх військовослужбовців, В. Костюкова стверджує, що тривала готовність є системою інтегрованих властивостей, знань та досвіду особистості. Така готовність поєднує в собі усвідомлення ролі певної професії в суспільстві, соціальну відповідальність, прагнення самостійно і творчо виконувати професійні завдання. Тимчасова психологічна готовність є особливим психічним станом, який виражає в суб'єкта образ структури певної дії та стійку спрямованість свідомості на її виконання. Тривала психологічна готовність формується впродовж тривалого часу професійної підготовки й характеризує потенційну психологічну здатність особи до вико-

нання професійної діяльності. Натомість тимчасова психологічна готовність формується на основі тривалої і характеризує наявну нині психологічну здатність особи виконувати конкретні професійні завдання. Тобто у фахівця внаслідок певних обставин може бути відсутня тимчасова психологічна готовність за наявності тривалої, проте науковиця наголошує на неможливості тимчасової готовності за відсутності тривалої [10].

У структурі тривалої психологічної готовності фахівця до діяльності в екстремальних умовах О. Кокун виокремлює особистісну та функціональну готовність. Особистісна готовність охоплює моральний, вольовий, комунікативний і загальнопсихологічний складники. Функціональна готовність передбачає мотиваційну, когнітивну, креативну, орієнтаційну, операційну та оцінювальну готовність [7]. Ці дві готовності пов'язані між собою: особистісна може бути стимульована діяльністю; функціональна будується на основі особистісної. Водночас особистісна готовність є більш стабільною, формованою за тривалий час, менш залежною від конкретної ситуації, функціональна є ближчою до «дії», сценарію, конкретного завдання – вона може змінюватися швидше, бути адаптивною до змін умов.

Розглядаючи психологічну готовність військовослужбовців Національної гвардії України, О. Колесніченко, Я. Мацегора, В. Воробйова вважають, що *«психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України – це особливий особистісний стан, який припускає наявність у суб'єкта образу структури дії та постійної спрямованості свідомості на її виконання, що є важливим складником професіоналізму, як прояву професійної майстерності»* [9, с. 55].

С. Павлушенко стверджує, що *«психологічна готовність військовослужбовця до виконання поставлених завдань – це своєрідний фундамент його активних дій у майбутньому бою. Знання військовослужбовцем своїх психологічних особливостей дає йому змогу керувати власною психікою ... Іноді стан готовності порівнюють зі шлюзом»* [17, с. 14].

Зазначені підходи дають змогу закласти теоретичну основу для подальшого вивчення сутності, змісту та структури психологічної готовності людини в контексті професійної діяльності й військової служби.

Аналіз різних підходів до вивчення феномену «психологічна готовність» дає змогу виокремити чотири основні: особистісний, діяльнісний, функціонально-динамічний та суб'єктно-вчинковий.

Представники *особистісного підходу*, зокрема С. Максименко [12], С. Мул [14], розглядають психологічну готовність як стабільну характеристику особистості, що містить індивідуально-психологічні якості, властивості та стани, які впливають на ефективність виконання службових обов'язків і забезпечують успішну професійну діяльність, формуючись у процесі підготовки.

На думку С. Максименка, основою цілеспрямованої та ефективної діяльності є психологічна готовність, яка поєднує вольові якості, емоційні стани, переконання, знання, навички та вміння, створюючи цілісність особистості [12]. С. Мул підкреслює, що високий рівень готовності офіцера до професійної діяльності визначається сформованою мотиваційною структурою, де провідну роль відіграють цінності саморозвитку та самореалізації. Науковець також розглядає психологічну готовність через призму емоційного, вольового й інтелектуального потенціалу особистості, який проявляється в конкретній діяльності та є показником саморегуляції на фізіологічному, психологічному й соціальному рівнях [14].

У дослідженні розвитку психологічної готовності військовослужбовців танкових підрозділів до виконання бойових завдань О. Юркова визначає феномен психологічної готовності як складну систему, яка інтегрує професійно значущі навички, розвинуті вміння, індивідуальні риси особистості, ціннісні орієнтації та емоційне ставлення до професійної діяльності [32].

На переконання В. Стасюка, психологічна готовність військовослужбовців може розглядатися як інтегральний показник моральної, психічної та військово-професійної здатності виконувати завдання за будь-яких умов [24].

Розглядаючи аспекти психологічної готовності педагогічних працівників до професійної діяльності, М. Барсуковська зазначає, що психологічна готовність – це насамперед сукупність стійких мотивів, незалежних від поточних ситуацій. Особистість взаємодіє з навколишнім середовищем і соціальними умовами через мотиви. Тож психологічна готовність є станом, що дає змогу характеризувати динамічну концентрацію внутрішніх сил людини і доцільно регулювати свою діяльність. Водночас практична реалізація дій може відбуватися по-різному. В одних випадках дія є природною відповіддю психіки особистості на зовнішні подразники, в інших – потребує певних вольових зусиль [2].

Так, у межах особистісного підходу психологічна готовність є інтегральною характеристикою особистості, що об'єднує мотиви, цінності, знання, вміння та індивідуальні якості. Вона відображає рівень сформованості професійно значущих навичок, забезпечує ефективну адаптацію до стресових та екстремальних умов, формується через навчальну, тренувальну й практичну діяльність і слугує основою успішного виконання завдань та розвитку професійної компетентності військовослужбовців.

У межах діяльнісного підходу психологічна готовність трактується як мобілізаційний стан психіки, що забезпечує здатність військовослужбовця ефективно виконувати завдання в умовах стресу. Вона передбачає активацію ресурсів уваги, мислення та емоційної саморегуляції, необхідних для швидкого реагування на зміни обстановки. Такий стан дає змогу контролювати власні дії та ухва-

лювати обґрунтовані рішення навіть у критичних ситуаціях. Формування мобілізаційного стану відбувається через спеціальні тренування, навчання та практичний досвід, що робить його ключовим чинником стійкості й ефективності військовослужбовців у бойових умовах [23; 27].

У наукових працях представників діяльнісного підходу М. Дьяченка та Л. Кандибовича виокремлено три види готовності: «завчасна (раніше набуті установки, знання, навички, вміння, мотиви діяльності), на основі якої виникає стан готовності до виконання поточних завдань діяльності; тимчасова – актуалізація, пристосування всіх сил, створення психологічних можливостей для успішних дій у визначений момент; ситуативна – динамічний цілісний стан особистості, внутрішня зорієнтованість на певну поведінку, мобілізація всіх сил на активні й доцільні дії» [4].

Проводячи дослідження психологічних механізмів ухвалення рішень військовослужбовцями в оптиці діяльнісного підходу, І. Жданов підкреслює значення когнітивних механізмів – уваги, мислення та процесу ухвалення рішень – у формуванні психологічної готовності [5]. За його словами, ефективна робота цих процесів дає змогу оперативно аналізувати бойову обстановку та ухвалювати адекватні рішення. Увага сприяє своєчасному реагуванню на зміни, а мислення – оцінці ризиків і вибору оптимальної стратегії дій. Дослідник відзначає, що взаємодія когнітивних процесів із мотиваційними та емоційними компонентами формує стійку психологічну готовність особистості.

На переконання О. Тімченка, який розглядає проблему готовності як набір функціональних станів, для досягнення готовності необхідне: адекватне зображення спеціальності, професійної майстерності, уміння мобілізувати необхідні фізичні та психічні ресурси для реалізації бажаної діяльності [27].

На основі діяльнісного підходу психологічну готовність розглядають включно як тимчасовий стан готовності, який має назву «передстартовий стан». У цьому аспекті тимчасова готовність розглядається як мобілізація, перехід із потенційного стану в актуальний, створення можливостей, пристосування всіх внутрішніх сил для успішних дій на теперішній момент. Основними позитивними якостями тимчасової готовності є певна стійкість, відповідність структури оптимальним, таким, що потребують мінімальних затрат для отримання максимального результату, умовам досягнення мети, ефективність впливу на сам процес діяльності [18].

Представники функціонально-динамічного підходу досліджують психологічну готовність як динамічний психічний стан, який постійно змінюється залежно від рівня стресу, характеру ситуацій і здатності військовослужбовця до адаптації. Такий стан дає змогу швидко мобілізувати психологічні ресурси для виконання завдань у різних умовах, зокрема в екстремальних і кризових ситуаціях. Го-

товність у цьому підході не є статичною рисою особистості, а формується та коригується під впливом навчання, бойового досвіду та психофізіологічних особливостей конкретного військовослужбовця [15; 16; 29].

О. Лозова обґрунтовує, що *«психологічна готовність є результатом адаптації до екстремальних умов та формується через здатність особистості ефективно реагувати на зміну обстановки, контролювати власні емоції та мобілізувати необхідні ресурси для виконання завдань»* [11, с. 91]. Автор підкреслює, що процес адаптації містить як когнітивні, так й емоційні компоненти, що забезпечує гнучкість і стійкість поведінки військовослужбовця.

У дослідженні Г. Нікітенко, присвяченому аспектам готовності мобілізованих осіб до військової служби, приділено особливу увагу впливу зовнішніх (умови служби, бойове навантаження, соціальне оточення) та внутрішніх факторів (особистісні характеристики, мотивація, психофізіологічний стан). За її концепцією, психологічна готовність є динамічним явищем, що постійно змінюється залежно від рівня стресу, досвіду військовослужбовця та характеру виконуваних завдань. Це означає, що готовність не є стабільною рисою особистості, а формується та коригується під впливом навчання, тренувань і практичної діяльності, що дає змогу ефективно мобілізувати психологічні ресурси в різних ситуаціях, включно з критичними та екстремальними [16].

О. Чабан вказує на ключову роль емоційно-вольової стійкості у формуванні психологічної готовності [31]. Автор зазначає, що здатність керувати емоційними станами, долати страх та підтримувати концентрацію уваги необхідна для успішного виконання бойових завдань. Взаємодія вольових якостей та емоційних ресурсів дає змогу військовослужбовцям не лише ефективно діяти під час стресу, а й швидко відновлювати психічні та фізичні сили після складних ситуацій.

М. Нецадим стверджує, що психологічна готовність військовослужбовців формується через цілеспрямований розвиток морально-вольових та професійних якостей, включно зі стійкістю до стресу, здатністю до самоконтролю та відповідальністю за виконання завдань, що реалізується під час як навчання, так і практичної служби [15].

Б. Хомуленко доводить, що психологічна готовність – психічний стан, що характеризується мобілізацією ресурсів суб'єкта праці на оперативне або довгострокове виконання конкретної діяльності чи трудового завдання. Зазначений психічний стан дає змогу успішно виконувати функціональні обов'язки та адаптуватися до змін умов діяльності [29].

Згідно з дослідженнями М. Цюрупи, психологічна готовність – система дій і вмінь, які актуалізуються безпосередньо в бойових умовах [30]. Учений зазначає, що така система формується не лише через навчання та тренування, а й через

практичний досвід виконання завдань у реальних умовах. Актуалізація вмінь забезпечує швидку адаптацію до непередбачуваних ситуацій та ефективність дій у стресових умовах. Готовність передбачає координацію когнітивних, мотиваційних та емоційних компонентів особистості. Так, система актуалізованих дій і вмінь є ключовим елементом ефективності бойової діяльності.

Тож функціонально-динамічний підхід підкреслює, що психологічна готовність є гнучкою системою, яка постійно перебуває в процесі формування і корекції. Вона забезпечує адаптивну поведінку, стабільність психічних процесів та готовність до оперативного реагування на будь-які непередбачувані обставини. Емоційно-вольова стійкість, когнітивні ресурси та адаптаційні механізми разом формують основу психологічної готовності, що визначає ефективність діяльності військовослужбовців у бойових і стресових умовах [15; 16; 29; 30; 31].

У межах суб'єктно-вчинкового підходу В. Роменець, Л. Карамушка, Л. Мараховський, О. Самойленко, О. Лисак, Т. Титаренко розглядають психологічну готовність як прояв активної позиції військовослужбовця в конкретному вчинку, що має як особистісну, так і суспільну значущість. У цьому підході готовність визначається не лише наявністю знань та навичок, а й усвідомленням ставлення до своїх обов'язків і відповідальності за наслідки своїх дій та проявляється через активну участь військовослужбовця в ухваленні рішень та виконанні завдань, коли особистість стає суб'єктом власних дій [6; 13; 21; 22; 26].

У дослідженні психологічної готовності цінним є звернення до теорії вчинку В. Роменця, який розглядав вчинок як центральну одиницю психічного життя особистості. На його думку, вчинок є не просто дією чи актом поведінки, а цілісним явищем, що інтегрує в собі мотиви, свідомість, моральні цінності та вольові зусилля індивіда [21].

У наукових працях Т. Титаренко підкреслює важливість відповідальності за власні дії та їх наслідки [26]. За словами дослідниці, психологічна готовність формується тоді, коли військовослужбовець усвідомлює значення своїх вчинків для досягнення поставлених цілей і для безпеки підрозділу. Цей підхід наголошує на необхідності активного залучення особистості в професійну діяльність та ухвалення рішень у складних умовах.

Л. Мараховський акцентує на значенні патріотичних і ціннісних орієнтацій, які формують моральну стійкість та внутрішню мотивацію, допомагають усвідомлювати значущість діяльності для суспільства й інтегруються в професійну підготовку військових [13].

У дослідженнях психології управління Л. Карамушка розкриває готовність через призму свідомого прийняття професійного обов'язку [6]. Науковиця зазначає, що психологічна готовність містить не лише технічні навички та знання, а й моральну та соціальну відповідальність, що забезпечує виконання службових завдань на високому рівні.

Свідоме ставлення до обов'язків допомагає військовослужбовцю діяти цілеспрямовано, долати страх і невизначеність, а також координувати свої дії з діями підрозділу.

У наукових пошуках В. Татенко розглядає людину не як пасивного носія психічних процесів, а як активного суб'єкта життєдіяльності, здатного до свідомого вибору, саморегуляції та моральної відповідальності за власні дії, підкреслюючи, що вчинок є центральною одиницею аналізу людської поведінки, адже саме через нього проявляється єдність мотиваційних, когнітивних, емоційних і волевових компонентів особистості. У цьому контексті психологічна готовність трактується як результат інтеграції внутрішніх ресурсів суб'єкта, спрямованих на здійснення морально та соціально значущого вчинку [25].

Трактуючи психологічну готовність як багатовимірне утворення, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові, мотиваційні та ціннісні аспекти особистості, І. Данилюк наголошує, що справжня готовність не зводиться лише до наявності знань чи навичок – вона містить свідоме ставлення суб'єкта до діяльності, його здатність усвідомлювати власну роль, відповідальність і значущість виконуваних дій. Для військовослужбовця це означає не лише адаптацію до зовнішніх умов, а й здатність діяти як свідомий суб'єкт, який бере на себе особисту відповідальність за результати своїх рішень і поведінку в складних ситуаціях [3].

Представники суб'єктно-вчинкового підходу підкреслюють, що психологічна готовність формується через активну позицію особистості, відповідальність за власні рішення та усвідомлення значущості професійної діяльності. Вона поєднує знання, вміння, моральні якості та ціннісні орієнтації, що дає змогу військовослужбовцям ефективно виконувати завдання в складних та стресових умовах. Цей підхід акцентує увагу на внутрішній активності воїна, яка визначає успішність його дій і стійкість у професійній діяльності.

Так, за результатами аналізу сучасних підходів до проблематики психологічної готовності можна констатувати, що наразі відсутній універсальний підхід, який би повністю охоплював усі аспекти цього складного феномену. Кожен із розглянутих підходів – особистісний, діяльнісний, функціонально-динамічний та суб'єктно-вчинковий – пропонує своє бачення сутності, структури та механізмів формування психологічної готовності, акцентуючи увагу на різних компонентах: мотиваційних, когнітивних, емоційних, волевових та соціальних. Водночас ці підходи не є догматичними та не суперечать одне одному. Навпаки, вони можуть доповнювати та взаємно збагачувати одне одного, створюючи більш комплексне розуміння готовності.

На основі результатів проведеного аналізу та в межах подальших досліджень психологічної готовності особистості в динаміці бойової діяльності пропонуємо в подальшому користуватися таким визначенням: *психологічна готовність* – це інте-

гральна характеристика особистості, що містить мотиви, цінності, знання, уміння, навички, відповідальність за власні рішення, а також психічні процеси й властивості, які мобілізуються для забезпечення успішного виконання професійної діяльності.

Структура психологічної готовності містить дві підсистеми – тривалу та короточасну готовності та їх компоненти, узгоджена взаємодія яких дає змогу оперативно реагувати на непередбачувані обставини, порівнювати отриманий результат з бажаним, визначати ефективність виконання професійних завдань та вносити корективи щодо подальшого розвитку професійної компетентності особистості.

Подальші дослідження психологічної готовності військовослужбовців доцільно спрямовувати на поглиблене вивчення її структурних компонентів, виявлення чинників, що сприяють підвищенню або зниженню рівня психологічної готовності в конкретних умовах військової служби, які залежатимуть від специфіки поставлених завдань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алещенко В., Невальонний Є., Починок С. Система внутрішньокommунікаційної роботи: сучасний стан та шляхи подальшого розвитку. *Наука і оборона*. 2020. № 10. С. 21–27. DOI: 10.33099/2618-1614-2020-10-1-21-27.
2. Барсуковська М.В. Ціннісно-смилова сфера педагога в аспекті психологічної готовності до професійної діяльності. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. С. 44–56.
3. Данилюк І.В. Психологічна готовність особистості як предмет наукового аналізу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Психологія*. 2020. № 1(10). С. 45–52.
4. Д'яченко М.І., Кандибович Л.А. Психологічна готовність до професійної діяльності: теоретичний аналіз. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія «Психологія»*. 2015. Вип. 50. С. 69–78.
5. Жданов І.І. Психологічні механізми прийняття рішень військовослужбовцями в екстремальних умовах. *Військова психологія*. 2020. № 1. С. 45–53.
6. Карамушка Л.М. Психологія управління : навч. посіб. Київ : Каравела, 2015. 352 с.
7. Кокур О.М. Зміст та структура психологічної готовності фахівця до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Харків, 2010. Вип. 7. С. 182–190.
8. Кокур О.М., Мороз В.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження : метод. посіб. (PDF). Київ : 7БЦ. 2021. С. 1–170.
9. Колесніченко О.С., Мацегора Я.В., Воробйова В.І. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації: монографія (PDF). Харків : Національна акад. НГУ. 2016. 335 с.

10. Костюкова В. Теоретичне обґрунтування психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх військовослужбовців. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*. 2022. № 3(56). С. 19–25. DOI: 10.32689/maup.psych.2022.3.3.
11. Лозова О.М. Динаміка психічних станів військовослужбовців у процесі бойової діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2018. № 2. С. 89–96.
12. Максименко С.Д. Морально-психологічне забезпечення службової діяльності Прикордонних військ України : підручник. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2001. 448 с.
13. Мараховський Л.М. Формування ціннісних орієнтацій військовослужбовців у процесі професійної підготовки : монографія. Харків : ХНУПС, 2015. 280 с.
14. Мул С.А. Психологія готовності офіцера-прикордонника до професійної діяльності : дис... д-ра психол. уаук: 19.00.01. Київ, 2016. 539 с.
15. Нещадим М.І. Психологічна готовність військовослужбовців до професійної діяльності: теорія і практика : монографія. Київ : НУОУ, 2017. 320 с.
16. Нікітенко Г.О. Психологічна готовність мобілізованих осіб до військової служби : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Луцьк, 2020. 200 с.
17. Павлушенко С.М. Аналіз наукових підходів вітчизняних учених до психологічної готовності військовослужбовців. 2021. С. 1–20.
18. Петренко І.В. Психологічна готовність особистості до діяльності: теоретичні засади : монографія. Київ : Освіта України, 2018. 156 с.
19. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації: монографія / Колесніченко О. С., Мацегора Я. В., Воробйова В. І. та ін. Харків : Національна акад. НГУ, 2016. 335 с.
20. Психологія управління військами : підручник ; вид. 2-ге, перероб. та допов. / В.І. Осьодло, О.П. Ковальчук, Д.П. Лисенко та ін. ; за заг. ред. В. В. Стасюка. Київ : НУОУ, 2024. 532 с.
21. Роменець В.А. Психологія вчинку. Київ : Либідь, 1999. 288 с.
22. Самойленко О.О., Лисак П.П. Психологічна готовність особистості як предмет наукового дослідження. *Психологічний збірник*. 2019. Вип. 1. С. 45–52.
23. Садковий В.П. Формування психологічної готовності особового складу : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУВС, 2021. 198 с.
24. Стасюк В.В. Аналіз підходів до оцінювання та прогнозування психологічної готовності особового складу військ (сил): структура чинників. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Вип. 1(54). С. 160–166.
25. Татенко В.О. Суб'єкт, суб'єктність, вчинок: методологічно-психологічні студії. Київ : Либідь, 2017. 280 с.
26. Титаренко Т.М. Психологія життєвого шляху особистості : монографія. Київ : Либідь, 2014. 376 с.
27. Тімченко О.В. Психологічна готовність військовослужбовців до виконання бойових завдань : монографія. Київ : Національна академія СБУ, 2020. 256 с.
28. Узнадзе Д.Н. Психологія установки / пер. з рос. І. В. Козлової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
29. Хомуленко Б.В. Характеристика рольових профілів особистості психолога. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*. 2014. № 13. С. 223–227.
30. Цюрупа М.В. Психологічна готовність військовослужбовців до виконання бойових завдань у сучасних умовах. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2019. Вип. 26. С. 112–121.
31. Чабан О.С. Емоційно-вольова стійкість як чинник психологічної готовності військовослужбовців. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Т. 12. Вип. 18. С. 56–62.
32. Юркова О.І. Розвиток психологічної готовності військовослужбовців танкових підрозділів до виконання бойових завдань : дис. ... д-ра філос. PhD: 19.00.09. Київ, 2023. 234 с.
33. Allport G.W. Attitudes. New York : John Wiley & Sons, 1935. 530 p.
34. Zilov V.G. The Anokhin Theory of the Functional System: its principal propositions, operational architectonic and possible application in biology and medicine, 1935.

Стаття надійшла у редакцію: 20.10.2025

Стаття прийнята: 03.11.2025

Опубліковано: 08.12.2025